

voorbereid door Marijke Bessels, Leo van Driel, Joke Visser

Inleiding

Wij zijn voor onszelf vaak een raadsel. Wie ben ik? Ben ik dit? Hoe kwam ik ertoe? Kan ik dit? Hoe heb ik zo stom kunnen zijn? Zulke vragen kunnen ons bestormen, als we op onszelf botsen.

Zouden we zeggen: Zo ben ik nu eenmaal, zo was ik en zo zal ik wel altijd zijn, dan zouden we niet in staat zijn iets te leren, niet in staat zijn ons verder te ontwikkelen. Dan zouden we gehecht blijven aan gedrag, wat we af willen leren, een gewoonte die we niet langer willen, gevoelens die we niet kunnen beteugelen.

Wij zoeken daarom naar de mogelijkheid om verder te komen, onszelf verder te ontwikkelen. Wie ik ben is dus niet een vaststaand gegeven, maar een beeld van een ontwikkeling. Een beeld dat in de loop van de tijd verandert. In die ontwikkeling beleef ik wel dat wie ik ben stevigheid heeft. Het is geen wolk, die ongrijpbaar oplost. Je herkent in het beeld dat je nu van jezelf hebt, wie je vroeger was. Je beleeft de dynamiek van de veranderingen.

En als we niet zozeer naar onszelf kijken, maar naar de mensen om ons heen, dan zien we dezelfde soort dynamiek. Altijd weer in beweging, in verandering. Het antwoord op de vraag naar wie ben ik, wat is een mens? Is daarom nooit voorgoed te beantwoorden, maar een vraag die ons altijd weer bezig blijft houden.

In de bijbel staat de vraag 'Wie ben ik', niet bijzonder in de aandacht. In de oudere Bijbelboeken zijn mensen nog niet zo doordrongen van het gevoel een individu te zijn. Veelal voelen ze zich eerst lid van een gemeenschap. Een volk, een stam, een huis, een gemeente of hoe die gemeenschap verder ook genoemd wordt. Dat je bij deze groep hoort, er deel van uitmaakt, dat staat voorop, dat bepaalt je. Maar wij, leden van de Ekklesia, voelen ons niet in de eerste plaats lid van deze Ekklesia. Dat is niet alles bepalend. Je individualiteit ervaren is een moderne ervaring. Maar toch staat er in Exodus het verhaal van Mozes, we gaan dat straks voorlezen, een gedeelte waarin Mozes als individualiteit naar voren komt.

En na de reflectie op Mozes kijken we opnieuw naar de vraag Wie ben ik?

Overweging deel 1: Mozes

Mozes leeft in het huis van Jitro, zijn schoonvader en priester van Midjan. Hij is als Egyptenaar gevlucht en getrouwd met een dochter van Jitro. Hij is schaapsherder voor zijn schoonvader. Kennelijk heeft Mozes geen eigen kudde. Mozes drijft zijn schapen tot achter de woestijn. Dat is ver weg, nog achter de leegte van de woestijn, ver weg van alle mensen. En in die eenzaamheid ziet hij vuur in een doornstruik, die door het vuur niet verbrandt. Dan zegt Mozes: ik móet van mijn weg afwijken,- ik ga het zien, dit grootse gezicht: wáárom verbrandt hij niet, de Sinaïdoorn?

Zo wordt het beschreven: Ik moet van mijn weg afwijken. Mozes verlaat zijn weg, de levensweg, die hij gaat.

Vanuit het ik perspectief verteld: Ik verlaat de weg die ik ga, er dient zich iets nieuws aan, dat geeft een nieuwe richting aan mijn levensweg.

Mozes is gevoelig voor wat zich in zijn ziel aandient. Een nieuwe impuls in zijn leven. Dat verbeeldt zich in dit verhaal in het vuur dat niet verteert. Het vuur dat in je oplaait voor de nieuwe richting, het nieuwe perspectief. Dat vuur verteert daarom de Sinaïdoorn niet, omdat het vuur een geestelijke ervaring is.

Dan ziet de Ene dat hij van zijn weg is afgeweken om het te zien;

Nog voor Gods stem klinkt, is vanuit Mozes de nieuwe levensweg al ingeslagen.

God roept tot hem uit het midden van de Sinaïdoorn en zegt: Mozes!, Mozes!,

En op die nieuwe levensweg ontmoet Mozes God, Tweemaal hoort hij zijn naam roepen. Hij wordt als individu geroepen. En hij antwoordt: hier ben ik! Alleen hij en de God die hij ontmoet. Die hem zegt: nader

niet hierheen; trek je schoenen van je voeten want de plaats waarop jij nu staat,-
heilige –rode– grond is dat!

God vraagt Mozes niet om zich te verwijderen van deze heilige grond, of zich te onderwerpen, maar: Trek je schoenen van je voeten zodat je op de heilige grond staat! Dat is een uitnodiging om zich te verbinden, te aarden, contact te maken. Hier wordt geen afstand gehouden, maar verbonden. En God vraagt hem niet zich te verbinden met de hemel, maar met de aarde. Mozes stijgt niet op naar de hemel, maar staat juist met twee voeten op de grond. Mozes' nieuwe levensweg gaat over en met de aarde.

En dan verwoordt de tekst waartoe Mozes geroepen wordt: De gemeenschap van Jacob, de zonen van Israël, uit de verdrukking, uit de slavernij van Egypte leiden. Dat is zijn opdracht.

Dan zegt Mozes tot God: wie ben ik dat ik tot Farao zal gaan,- en dat ik de zonen Israëls uitleid uit Egypte? Deze vraag is de vraag die altijd weer opkomt als we naar onszelf kijken: Wie ben ik? Kan ik dit? Kan ik deze opgave wel aan? Dit heb ik nog nooit gedaan; ik ben er nog niet klaar voor. En inderdaad een nieuw doel op de levensweg is een opgave, die je nooit eerder heb bereikt. Je hebt nooit ervaring, het is altijd nieuw, je heb nooit overzicht, nooit zekerheid. En daarop is het antwoord: je kunt het omdat ik met jou zal zijn. Deze God die zich innerlijk bij je aandient, die inspreekt in wat je jouw ziel of geest noemt, die zich benoemt als ik zal er zijn* , zoals ik er ben! Die geeft je het vertrouwen en de kracht om op die weg te gaan. Een weg die Israël uit de verdrukking, uit de slavernij van Egypte zal leiden. Die god steunt jou in jouw ontwikkeling, op je levensweg. Daar mag je op vertrouwen.

Wie ben ik? In Mozes zien we het beeld van de wordende, de zich ontwikkelende mens. Die open is voor de toekomst, die zijn weg op aarde gaat. Die zich gesteund voelt. Zoals Oosterhuis verwoordt in psalm 89 vrij:

Jij was, jij zal, jij bent
onze kracht om de weg te gaan
aan te durven de dag,
de middag, donkere nachten.

Dat is voor Mozes geen eenvoudige opgave. En ook voor ons is het gaan van onze levensweg nooit eenvoudig. Eenvoudig is, blijven waar je bent, in slavernij gevangen, bij de vleespotten gevuld met het vette, goede leven. Op weg gaan is moeilijk, maar het kan.

Jij was, jij zal, jij bent
onze kracht om de weg te gaan
aan te durven de dag,
de middag, donkere nachten.

Overweging deel 2: Wie ben ik

Dat lijkt zo eenvoudig.
Ook ik ben beeld en gelijkenis.

Kijken in de spiegel vind ik soms heel ongemakkelijk omdat ik soms een heel ander beeld heb van mijzelf dan ik op onverwachte momenten zie. In mijn hart 33, in de spiegel 68.

Lang in de spiegel kijken is weer heel anders.

Ik zie de ogen van mijn moeder, de vorm van het hoofd van mijn vader en zijn moeder. De mond van mijn moeder en de lach van mijn vader.

Nog weer langer kijkend zie ik een mens, een vrouw. Bekend en vreemd.

Wie ben ik (geworden)

Fragment
Jij was, jij zal, jij bent
onze kracht om de weg te gaan
aan te durven de dag,
de middag, donkere nachten.

En ik zelf dan? En wie is dat?

Ben ik hoe ik denk dat anderen mij zien? Wat zien anderen dan. Zien ze meer van mij, zien ze fragmenten? Van mijn kleinzoon Jip kreeg ik voor Moederdag een diamant. Omdat ik van schitteringen houd zegt hij (is ook zo).

Ik vind hem prachtig, heel mooi plastic. Ik dacht er aan bij de voorbereiding van deze viering. Bij iedere ontmoeting met iemand draai je net weer een ander stukje naar voren. Leo raakt in mij een ander facet van mijn persoonlijkheid dan Marijke. Is dat kameleontisch? Ben ik een draaikont? Ik denk het niet maar juist in het contact opent zich een ander stukje. Je zoekt intuïtief naar verbinding.

Een ander zien

In trainingen gebruikte ik vaak oefeningen in kijken en zien.

Twee mensen die tegenover elkaar zitten en elkaar een minuut lang bekijken worden vaak verlegen (er mag ook niet gepraat worden dan). Meestal zien ze de ander maar ten dele en wordt er in de eigen hersenpan heel veel gedacht over die ander en ook over de vraag: hoe ziet die ander mij.

Wat gebeurt er dan? In het kijken oefen je om die ander echt te zien zoals hij /zij is en om jezelf kwetsbaar te maken door je te laten zien.

Wat laat je dan zien? Wie is zichtbaar?

De bewuste keuze om te zien is al heel wat. Dat kan een levenshouding zijn of worden. Het is riskant want in het open zijn kun je van je pad raken. Je laat zekerheden even los. Bij de laatste aflevering van zomergasten haalde de relatietherapeut een citaat aan van Minuchin: die zekerheid is de vijand van verandering. Of de vijand van groei denk ik dan of van een zoeken naar je bestemming.

Wat ik hoor in het verhaal van Leo is in Mozes iets wakker is. Hij ziet iets dat hem verwondert en hij gaat er naar toe. Die potentie wordt hier goddelijk genoemd, Mozes hoort een opdracht: red mijn volk, haal ze weg uit Egypte. Jij kunt het.

Op de innerlijke stem die hem roept antwoordt Mozes.

Hoe zou Mozes zich gevoeld hebben? Gesteund, omdat hij in zijn kern gekend is (ps. 139)? Erkend of ook geschrokken? Er ligt een taak voor hem die hij had kunnen ontlopen als hij op zijn kudde was blijven passen. Loopt hij een woestijn uit, laat hij de metaforische leegte achter zich en zijn eigenlijke bestemming in?

Hoort hij de stem van God? Ik denk dat het gelaagder is, Wie ben ik dan in dit alles. Is er een kern, een soort echte eigen identiteit? Ja zeg ik. Ja.

De dirigent

In de psycho-synthese leerde ik dat iedereen veel stemmetjes in zich heeft. Je kleine kind, je rechter, je zanger, je moeder-zijn, je vader-zijn, je boef, je engelachtige ik. Nu en dan steekt een van die subpersoonlijkheden de kop op en voert de boventoon. Soms dat kleine, dreinende kind dat aandacht eist. Soms die waanzinnig strenge rechter die zich in ons te vaak laat horen en zegt: jij? Jij kunt dat niet, wie denk je wel dat je bent en die zo mijn groei inperkt.

Tot mijn echte ik, de dirigent ingrijpt en dat kleine kind zegt: je mag er zijn maar nu even stil, denk na. En tegen de rechter: even je hoek in!!!

Sta even stil

Die dirigent hoort de touwtjes in handen te hebben. Dat gebeurt door reflectie. Wacht even: wat gebeurt hier. Iemand kijkt naar mij en oordeelt: is dat juist? Wat vind ik werkelijk zelf? Wat wil ik leren, wat verwerp ik. Denk na, neem daar tijd voor. Ook daarvoor is de woestijn een metafoor. Niet de angstige, kale leegte, maar een open ruimte.